

Bosaanplanting of spontane verbossing?

Aanbevelingen voor het beleid en het beheer

In Bosrevue 18 bespraken we uitgebreid de verschillen in structuur en soortensamenstelling van de vegetatie tussen aanplantingen en verbossingen op voormalige intensieve akkers op leembodem. Zowel uit de literatuur als uit ons onderzoek bleek dat verbossingen, althans in de beginfase, vaak meer divers en structuurrijk zijn dan aanplantingen. Na zowat 30 jaar vervaagt dit verschil echter: de structuurdiversiteit (bijvoorbeeld de variatie in stamtaal) evolueert geleidelijk naar een vergelijkbare waarde. Wat wél bepalend blijft voor het aspect en de soortenrijkdom in het bos op langere termijn, is de dominante boomsoort. Spontane verbossingen worden doorgaans gedomineerd door pionierboomsoorten die veel licht doorlaten (berk, boswilg), terwijl aanplantingen vaak resulteren in dichte donkere jongwas- en staakhoutbossen van eik, beuk of andere weinig lichtdoorlatende climaxboomsoorten. Het is mogelijk dat climaxboomsoorten na lange tijd ook in spontane verbossingen gaan domineren, maar het was binnen het kader van deze studie niet mogelijk om dit te onderzoeken.

Waar het vorige artikel vooral een wetenschappelijke analyse gaf van de vastgestelde processen, willen we in deze bijdrage ingaan op de praktische toepassingsmogelijkheden van dit onderzoek. Wat zijn de verwachtingen en risico's bij de afweging tussen aanplanten of spontane verbossing, afhankelijk van de belangrijkste beheerdoelstellingen, met daaraan gekoppeld enkele praktische richtlijnen voor het beleid.

Verwachtingen en risico's

Hoofddoelstelling 'gesloten bos'

Indien de doelstelling zich beperkt tot het louter verkrijgen van gesloten bos, dan kan men de bezettingsgraad van het terrein als een maat voor succes nemen. Dit zal vaak van toepassing zijn bij boscompensatie, of bij het uit gebruik nemen van terreinen waarbij men met een minimum aan investering toch nog een subsidie voor bebossing wil opstrijken.

ARNE VERSTRAETEN, KRIS VANDEKERKHOVE &
PAUL QUATAERT, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

Bij aanplanting zet men de bosontwikkeling onmiddellijk in gang. Rijke landbouwgronden zijn zeer geschikt om te bebossen (Muys & Van Elegem, 1996), zodat de garantie op succes vrij groot is. Indien bepaalde individuen niet aanslaan, kan men die in de jaren na aanplanting nog door nieuwe bomen vervangen (inboeten). De risico's bij aanplanting zijn dus beperkt, maar er is wel een belangrijke investering van mensen en middelen vereist.

Bij verbossing is het daarentegen onzeker of zich onmiddellijk op de ganse oppervlakte van het terrein bomen zullen vestigen. Ons onderzoek bevestigde dat dit in bepaalde gevallen mogelijk is, maar toonde ook aan dat het terrein vaak slechts geleidelijk door bomen wordt gekoloniseerd. De dichtheid van de verjonging varieert in veel verbossingen sterk over de oppervlakte van het terrein en soms zijn 10 tot 20 jaar na de start van het verbossingsproces nog vrij grote open plekken aanwezig. Het is dan ook niet eenvoudig om louter op basis van een vooropgesteld stamtaal (≥ 2500 zaailingen/ha) of bedekkingspercentage ($\geq 50\%$) te beoordelen of een terrein al dan niet naar bos evolueert. Zelfs in oudere verbossingen kan de dichtheid van de verjonging lokaal laag zijn, waardoor het gemiddelde voor het ganse terrein onder de 50% bedekking / 2500 individuen ligt. Meestal zullen deze open plekken uiteindelijk toch ook dichtgroeien en evolueren naar gesloten bos. Indien de lokale omstandigheden ongunstig zijn (bodemgesteldheid, dichte grasmat,...) kan het echter gebeuren dat de verbossing zeer traag verloopt, of helemaal niet op gang komt. Een recente dienstnota van het Agentschap voor Natuur en Bos (2006) stelt voor om het vooropgestelde cijfer van 50% bedekking of 2500 zaailingen/ha als een richtwaarde te aanzien. De uiteindelijke beslissing of een recent verbost terrein onder de toepassing van het Bosdecreet valt moet volgens deze dienstnota op het terrein genomen worden door de boswachter, op basis van waarneming van de huidige toestand gecombineerd met kennis van de voorgeschiedenis van het terrein en rekening houdend met de beheerdoelstellingen, inclusief de natuurbehoudoelstellingen.

Wie toch zoveel mogelijk gebruik wil maken van spontane verbossing voor het verkrijgen van een gesloten bos, maar de hieraan gekoppelde risico's wil ontlopen, kan opteren voor een gemengde aanpak, door enkele jaren te wachten op wat zich spontaan vestigt en in de resterende 'open'

In verbossingen verloopt de kolonisatie van het terrein door bomen vaak geleidelijk of gefaseerd in de tijd (Overijse). © Arne Verstraeten

stukken bij te planten. Dit heeft als bijkomend voordeel dat gericht een aantal gewenste boomsoorten kunnen worden ingebracht of versterkt.

Hoofddoelstelling 'productie van kwaliteitshout'

Indien de productie van kwaliteitshout beoogt wordt, is behalve een volledige bezetting van het terrein met bomen ook de aard van de aanwezige boomsoorten en de kwaliteit van de stammen van belang.

In aanplantingen bepaalt de boseigenaar initieel zelf de soortensamenstelling van de boomlaag, door kwaliteitsplantsoen van de gewenste boomsoorten (meestal niet-pionierboomsoorten¹ met waardevol hout) aan te planten in de juiste verhoudingen. Indien spontane opslag de aangeplante bomen dreigt te overgroeien, kan men deze vrijstellen door het uitvoeren van een zuiveringskap.

Bij verbossing daarentegen valt deze controle weg en wordt de boomsoortensamenstelling sterk door toevalsfactoren bepaald. Meestal vestigen zich de eerste jaren hoofdzakelijk pionierboomsoorten die voor de houtproductie minder interessant zijn, omdat ze weinig duurzaam en licht hout van geringe afmetingen opleveren. Indien voldoende zaadbron-

¹ Pionierboomsoorten zijn aangepast om nieuwe groeiplaatsen te koloniseren. Ze hebben lichte zaden, die door de wind over grote afstand verspreid worden, vertonen een snelle groei, hebben licht hout, een hoge lichtbehoefte en een ijl kronendak waar veel licht door valt. Voorbeelden zijn berk, wilg, els, populier en abeel. Niet-pionierboomsoorten koloniseren nieuwe standplaatsen meestal pas in een tweede fase, na de pionierboomsoorten. Ze kunnen nieuwe groeiplaatsen minder snel koloniseren, omdat ze zware zaden hebben, die vaak door dieren of de zwaartekracht worden verspreid. Niet-pionierboomsoorten groeien ook trager, hebben zwaarder hout, zijn beter in staat om als kiemplant in de schaduw te overleven en hebben een meer gesloten kronendak, waardoor ze zelf meer schaduw werpen. Voorbeelden zijn beuk, linde, es, haagbeuk en kers.

nen van niet-pionierboomsoorten in de nabijheid van het terrein aanwezig zijn (bijvoorbeeld in oud bos of oude houtkanten), is het mogelijk dat ook deze boomsoorten zich vrij snel op het terrein gaan vestigen. Maar omdat de toevalsfactor een belangrijke rol speelt, is het risico groot dat zich toch alleen maar pionierboomsoorten vestigen, of dat het zeer lang duurt vooraleer de gewenste boomsoorten zich vestigen. Bovendien heeft men niet de garantie dat de verjonging voldoende bomen met de vereiste stamkwaliteit bevat.

Voor het verkrijgen van een voldoende aandeel kwaliteitshout (rechte, hoog opgaande stammen) is ook een voldoende hoog en regelmatig verdeeld stamtaal vereist. Door de onderlinge lichtconcurrentie worden de bomen aldus gestimuleerd om recht naar boven te groeien. Bij onvoldoende stamtaal gaan de bomen laag en breed uitgroeien, met korte, vaak dubbele stammen, en brede kruinen. Bij een onregelmatige verdeling ontstaan vaak bomen die krom of schuin naar het (ongelijkmatig verdeelde) licht toegroeien.

Verbossing is dus over het algemeen geen optie indien kwaliteitshoutproductie de hoofddoelstelling is. Enkel indien men hierbij de blik verruimt en streeft naar kwaliteitshout van minder evidente soorten als berk, els of esdoorn zijn er ook mogelijkheden om via verbossing te werken. Hier stellen zich echter bijkomend nog logistieke problemen zoals het ontbreken van een specifieke afzetmarkt, waardoor kwaliteitshout van deze soorten sterk onder de prijs wordt verkocht. Meestal zal men dus voor aanplanting kiezen indien kwaliteitshoutproductie de hoofddoelstelling is. Maar ook hier kan men door middel van enkele eenvoudige maatregelen een aantal ecologische troeven die men vaak associeert met verbossingen, incorporeren, en aldus de natuurwaarde aanzienlijk verhogen.

De spontane opslag die tussen aanplantingen verschijnt is naar diversiteit sterk vergelijkbaar met deze in verbossingen. Het is mogelijk om een groot deel van deze spontaan gevestigde diversiteit in aanplantingen te behouden door bij de zuiveringskap een aantal kwaliteitsvolle toekomstelementen in de spontane opslag te behouden, en niet per definitie enkel de aangeplante bomen vrij te stellen. Ook met een aangepaste boomsoortenkeuze kan men de diversiteit in aanplantingen positief beïnvloeden. De invloed van de dominante boomsoort op de ontwikkeling van de kruidlaag, struiklaag en boomlaag is immers zeer groot, en blijft niet alleen in de jongwasfase, maar over de gehele bedrijfstijd van het bestand een allesbepalende invloed hebben. Aanplantingen met boomsoorten met een lichtdoorlatende kruin (es, kers,...) vertonen een sterk vergelijkbare diversiteit in de kruidlaag als verbossingen, terwijl het onder homogene bestanden van schaduwwerpende soorten (beuk, linde,...) tijdens de staakhoutfase zo donker wordt dat tijdelijk geen ondergroei mogelijk is. Indien men voldoende aandacht schenkt aan lichtdoorlatende soorten en slechts kleine homogene groepen van schaduwwerpende soorten plant, kan men kwaliteitshoutproductie toch koppelen aan de natuurwaarden die in ons onderzoek gerelateerd worden aan verbossingen.

Hoofddoelstelling 'natuurontwikkeling'

Voor een beoordeling van de natuurwaarde en -potenties van bebossingen en verbossingen spelen verschillende aspecten een rol : fauna, flora, structuurdiversiteit, ruimtelijke connectiviteit,...

Ons onderzoek spitste zich vooral toe op de effecten van de boomlaag op de kruidvegetatie. In aanplantingen gebeurt de kroonsluiting zeer snel (na 8 tot 10 jaar), omdat over de ganse oppervlakte van het terrein bomen aanwezig zijn. Bovendien plant men meestal niet-pionierboomsoorten aan, waarvan het kronendak na de kroonsluiting weinig licht doorlaat (bedekking >90%), waardoor lichtminnende kruidsoorten snel verdwijnen. Soms is de hoeveelheid doorvallend licht zo laag dat zelfs kruidsoorten van zomen en bossen niet kunnen kiemen, waardoor de kruidlaag plaatselijk volledig ontbreekt. Voorbeelden van boomsoorten waarbij dit het geval is zijn beuk en linde. In verbossingen, waar het kronendak hoofdzakelijk uit pionierboomsoorten bestaat, bedraagt de bedekking van het kronendak na de kroonsluiting slechts 70 tot 80%, terwijl nog lange tijd open plekken in het bos kunnen voorkomen. Hierdoor kunnen lichtminnende kruidsoorten en soorten van zomen en halfschaduw zich langer handhaven. Deze variatie kan ook gunstig zijn voor fauna-elementen (zweefvliegen, vlinders, amfibieën en reptielen) die profiteren van deze afwisseling aan lichtrijke plekken met veel nectarplanten en eerder beschutte plekken.

In verbossingen is de kruidlaag dus in veel gevallen meer divers dan in aanplantingen, maar hierbij dient vermeld dat dit verhaal toch niet altijd rechtlijnig positief is. Door de meer lichtdoorlatende boomlaag kunnen ook bepaalde ruigtekruiden zoals grote brandnetel en kleefkruid zich goed ontwikkelen op voormalig intensief bemeste landbouwgronden, en aldus de vegetatie dermate gaan domineren dat zich geen andere kruidsoorten kunnen vestigen. Een donkere, gesloten hakhout- of boomlaag kan in dit geval deze concurrentiekrachtige ruigtekruiden onderdrukken en zo de kolonisatie door bosplanten gunstig beïnvloeden (zie ook De Keersmaecker et al. 2004). Een ander nadeel van de geleidelijke en soms onvolledige bosontwikkeling bij verbossing is dat zich veel trager een typisch bosklimaat instelt dan voor bepaalde strikt bosgebonden soorten (loopkevers, planten, mossen en korstmossen) noodzakelijk is. Het onderzoeksproject omvatte ook een invertebratenluik dat door het KBIN werd uitgevoerd (Dekoninck et al. 2002). Daaruit bleek dat in functie van de kolonisatiemogelijkheden voor specifieke bossoorten, het soms toch wenselijk is om het bosontwikkelingsproces enigszins bij te sturen en te versnellen door gericht bij te planten, al moet dit niet noodzakelijk vlakdekkend gebeuren. Dit is in het bijzonder het geval wanneer bosuitbreiding aansluit op oud bos, waarbinnen zeldzame oud-bossoorten aanwezig zijn. Ook hier is het zeker niet wenselijk om het volledige perceel vol te planten met sterk schaduwwerpende boomsoorten aangezien de lichtverhoudingen ook voor deze bosgebonden soorten dan te extreem worden.

Aanbevelingen voor de praktijk

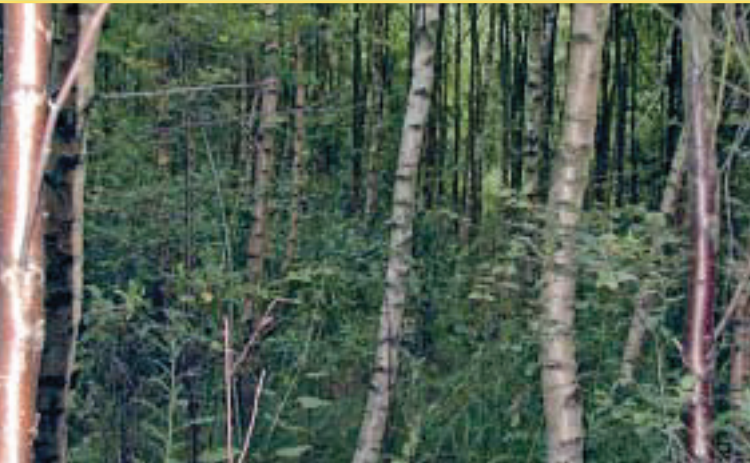
Wie kiest voor aanplanting kan bij de aanleg en het beheer van het bos rekening houden met onderstaande aandachtspunten. Hierdoor kan de globale diversiteit van de aanplanting sterk toenemen, en zelfs vergelijkbaar worden met verbossingen.

Plant niet noodzakelijk alles vol met opgaande bomen

Plant indien mogelijk niet het volledige terrein gelijkmatig vol met bomen, maar laat hier en daar zones open die spontaan kunnen verbossen of als permanente open plek behouden worden. Beide opties zorgen voor een sterke toename van de globale diversiteit van het terrein, en zijn perfect inpasbaar in de doelstellingen van de Criteria voor Duurzaam Bosbeheer en de beheervisie. Het kan ecologisch gezien ook interessant zijn om in de rand van het te bebossen terrein een gordel van inheemse struiksoorten aan te planten of te laten ontwikkelen. Deze gordel zorgt voor een meer geleidelijke overgang tussen het bos en de omliggende terreinen, en vormt een ideaal milieu voor soorten van mantels en zomen. Bovendien vormt een struikengordel een scherm, dat in zekere mate belet dat zaden van op het terrein aanwezige distels zich naar naburige landbouwgronden verspreiden. Spontane ontwikkeling van een struikengordel is meestal niet evident: de vestiging van struiksoorten is sterk afhankelijk van de aanwezigheid van zaadbronnen en verloopt over het algemeen traag (misschien met uitzondering van *Brem* indien gunstige kiemingsvoorwaarden aanwezig zijn). Aanplanten zal dus vaak noodzakelijk zijn om enige garantie op succes te hebben. Hierbij werkt men best zoveel mogelijk met de soorten die er zich daarna spontaan bij kunnen vestigen. De aanleg van een voldoende brede struikengordel (minimale breedte 6 meter) wordt trouwens gesubsidieerd (100 euro per 100 meter bosrand, Afdeling Bos & Groen 2003).

Zelfs na 20 jaar zijn in verbossingen vaak nog open plekken te vinden (Overijse).
© Arne Verstraeten

Indien toevallig een volledige en gelijktijdige bezaaiing van het terrein gebeurt, kunnen ook verbossingen een homogene gelijkmatige structuur hebben (Albos, Voeren). © Arne Verstraeten

— Maak zoveel mogelijk gebruik van de spontane opslag die tussen de aanplanting opschiet

In sommige aanplantingen komt tussen de aangeplante bomen vrij veel spontane opslag van es, esdoorn, berk, wilg, eik, kers en andere boomsoorten voor. Indien dit het geval is, kan men ervoor opteren om een aantal goed gevormde individuen mee te laten opgroeien in de boomlaag. Op die manier doorbreekt men de vrij artificiële homogene structuur van de aanplanting en kan men het bos zowel op ecologisch als economisch vlak een meerwaarde geven. Spontane opslag van ongewenste soorten als Amerikaanse vogelkers of Amerikaanse eik dient zo nodig wel bestreden te worden.

— Plant meer lichtdoorlatende soorten en vermijd grote aaneengesloten oppervlakten met schaduwwerpende soorten.

Ons onderzoek leert dat de aard van de dominante boomsoort (lichtdoorlatend of schaduwwerpend) op langere termijn een veel grotere impact heeft op de globale diversiteit dan de wijze van behandeling (aanplanting of verbossing). De boomsoortenkeuze is bij aanplantingen dan ook van cruciaal belang bij de potentiële ontwikkeling van de natuurwaarde van het bosbestand. Wanneer men een grote aaneengesloten oppervlakte beplant met soorten als beuk, linde, en in iets mindere mate ook eik of esdoorn, ontstaat in de staakhoutfase een zeer gesloten en donker bestand, waarin nauwelijks enige ondergroei voorkomt. Voor de meeste van deze boomsoorten is dit evenwel een eerder tijdelijk fenomeen en hebben oude bestanden en bomen vaak net een zeer hoge natuurwaarde. Het is dus zeker niet wenselijk om deze boomsoorten volledig te weren. Toch is dit fenomeen vrij ingrijpend in de ontwikkeling van een onderetage en kruidlaag, zeker in de eerste 50-100 jaar. (Hun effect op bodem- en strooiselontwikkeling laten we hier dan nog buiten beschouwing). Indien mogelijk plant men deze boomsoorten best zoveel mogelijk aan in kleinere oppervlakten onder de vorm van groepsgewijze bijmenging, of als groot plantsoen in wijd plantverband. Als advies naar boomsoortenkeuze stellen wij het volgende voor:

- Kies als hoofdboomsoort voor lichtdoorlatende soorten met een goed afbrekend strooisel, die de standplaatskwaliteit behouden zoals abeel, es, kers,...
- Plant in groepsgewijze bijmenging de meer schaduwwerpende soorten, en maak bij de keuze ook afweging naar strooiselkwaliteit (goed afbrekende soorten als linde, haagbeuk en esdoorn versus eik, beuk) en toekomstige ecologische en economische waarde van de volgroeide bomen.

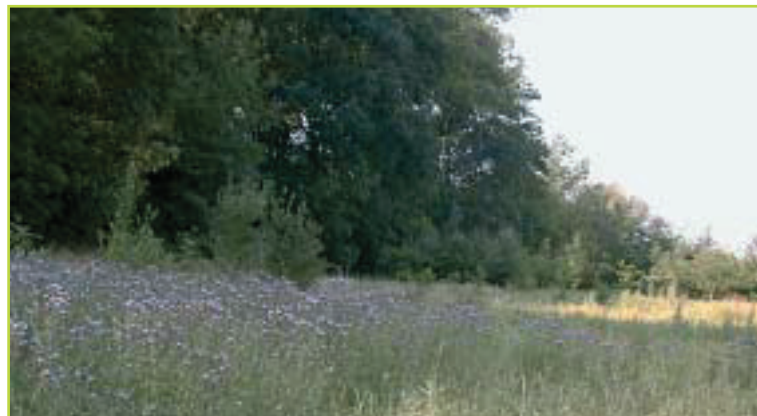
Wie kiest voor verbossing kan aan de hand van onderstaande factoren voorafgaandelijk inschatten hoe groot de slaagkansen zijn.

— Is er een concurrentiekrachtige kruidvegetatie aanwezig?

Uit literatuur blijkt dat het uitblijven van spontane verjonging soms kan verklaard worden door op het terrein aanwezige concurrentiekrachtige kruiden en grassen, die de kieming van zaden en de overleving van zaailingen bemoeilijken. Ook in een aantal verbossingen die we onderzochten lag een concurrentiekrachtige kruidlaag vermoedelijk aan de basis van het langzame verloop van het kolonisatieproces. Zonder ingrijpen zijn de slaagkansen van een verbossing dan klein. Een mogelijke manier om in dat geval de spontane vestiging van bomen te versnellen, is het uitvoeren van een bodembewerking. Door plaatselijk of op het ganse terrein te ploegen, verkrijgt men opnieuw een losse bodem, waarin zaden van bomen gemakkelijk kunnen kiemen en waar zaailingen in het begin nog weinig concurrentie ondervinden. De beste periode om de bodembewerking uit te voeren is de nazomer (eind juli tot begin september), omdat de bomen dan hun zaden verspreiden. Een andere optie is om via een vrij intensieve (stoot)begrazing de vervilting en verruiging terug te dringen, en daarna het spontane verbossingsproces ingang te laten vinden.

— Zijn er zaadbronnen in de buurt van het terrein aanwezig?

Een belangrijke factor, afhankelijk van specifieke voorkeuren naar boomsoortensamenstelling, is het al dan niet aan-

Een concurrentiekrachtige kruidlaag (hier van kweek en akkerdistel) kan het verbossingsproces sterk afremmen (Bos 't Ename). © Arne Verstraeten

wezig zijn van zaadbomen in de buurt van het terrein. Ons onderzoek wijst uit dat zich bij verbossing in de beginfase vaak uitsluitend pionierboomsoorten vestigen, waarvan de zaden gemakkelijk vele kilometers kunnen getransporteerd worden door de wind. Wanneer men zich tevreden stelt met deze soortensamenstelling speelt de aanwezigheid van zaadbronnen een minder grote rol. Indien men echter ook enige bijmenging van niet-pionierboomsoorten met zwaardere zaden nastreeft, zal de slaagkans in hoge mate afhangen van zaadbomen die in de buurt van het terrein aanwezig zijn. Het onderzoek bevestigde immers dat er een verband is tussen het aantal spontane zaailingen van niet-pionierboomsoorten op het terrein en de afstand tot de dichtstbijzijnde zaadboom van die soort in de buurt van het terrein. Afstanden van meer dan 100 meter worden hierbij zelden overschreden. Alleen voor soorten waarvan de zaden over grotere afstanden door vogels worden verspreid kon geen verband worden aangetoond. De kans dat een vogel zaden van dichtbij aanvoert is echter een stuk groter dan wanneer de te overbruggen afstand groot is. Zaadbronnen kunnen aanwezig zijn in naburige bossen, houtkanten, tuinen en parken. Vooral oude bossen bevatten vaak veel verschillende soorten bomen en struiken. Indien het te bebossen terrein aan oud bos met inheemse loofbomen grenst, kan verbossing dus een interessante keuze zijn (zie echter ook de aanbevelingen rond strikt bosgebonden soorten hierboven).

Zijn de bodemeigenschappen gunstig?

Ook aan de hand van de bodemgesteldheid kan men de slaagkansen voor een verbossing inschatten. Op rijke leembodems en zandleembodems met goede waterhuishouding vertonen de meeste boomsoorten een goede groei. Extreem natte bodems en kleiige bodems kwamen bij ons onderzoek niet aan bod, maar een verkennende studie wees eerder al uit dat het verbossingsproces op natte kleiige bodems soms zeer langzaam verloopt (Verstraeten et al. 2001). Op natte bodems zal het dus meestal noodzakelijk zijn om aan te planten met groeiplaatsgeschikte boomsoorten (els, wilg,...) indien men snel een gesloten bos wil realiseren. ■

Referenties: www.vbv.be

Bron

Verstraeten A, Quataert P & Vandekerckhove K, 2006. Onderzoek naar spontane verbossing en actieve bosaanplant op niet-bosbodems: deel 1: vergelijking van de vegetatiestructuur en -soortensamenstelling bij spontane verbossing versus bosaanplanting. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Geraardsbergen. 185 pp.

Info

Wie het volledige rapport wil nalezen kan dit downloaden via de website van het INBO (<http://www.inbo.be>) of een exemplaar aanvragen bij de auteurs.

Dit artikel werd ondersteund door het NME-project 'privé-bos-eigenaars en attitudes ten opzichte van duurzaam bosbeheer'.

Met steun van de Vlaamse overheid

Week van het bos organiseert 'Open Bossendag'

Met als thema 'de bosbeheerder in beeld' worden de vele Vlaamse bosbeheerders tijdens de week van het bos in de kijker geplaatst. De boswachter is het meest gekende gezicht in onze bossen, maar daarnaast zijn er vele honderden bosbeheerders actief in het bos. Zij zorgen immers voor het beheer en behoud van een groot deel van de bossen in Vlaanderen.

De week van het bos nodigt je uit deel te nemen aan een 'Open Bossendag'! Stel je bos open voor mensen uit je buurt en gemeente, en vertel hun de boeiende zaken van je bosbeheer. Waarom ben je zo gepassioneerd? Wat drijft je steeds weer het bos in? Welk prachtig verhaal kan je vertellen over de bomen en je bos?

De week van het bos bezorgt je een gratis excursiemap met informatie over duurzaam bosbeheer. Dit ondersteunende materiaal kun je op het terrein aan de bezoekers tonen.

De datum en de duur van je eigen 'Open Bossendag' bepaal je zelf. Ideaal valt die natuurlijk tijdens de week van het bos van 7 t.e.m. 14 oktober.

De 'Open Bossendag' wordt aangekondigd in de week van het bos-programmakrant, op de website en via de kanalen van de bosgroepen.

Deelnemen is heel eenvoudig: je stuurt je contactgegevens naar Vereniging voor Bos in Vlaanderen (VBV) en wij nemen met jou contact op rond de praktische afspraken. ■

Stuur je naam, telefoonnummer en/of email naar VBV (weekvanhetbos@vbv.be) of Vereniging voor Bos in Vlaanderen vzw, tav. Geert Van Kerckhove / Marlies Vanlerberghe, Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode. Tel. 09 264 90 57

De week van het bos is een campagne van de Vlaamse Overheid i.s.m. de Vereniging voor Bos in Vlaanderen.